

Пятківський Р.О.

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ

Методичні рекомендації до курсу

НБ ПНУС

m3797

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
код 02125266

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Інв. № _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Філософський факультет

Кафедра філософії

Пятківський Р.О.

Методичні рекомендації до курсу

**“ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ
В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ”**

Івано-Франківськ
2010

УДК 168.522:1(091)(477)
ББК 87.216(4Укр)
П 99

Рекомендовано до друку
Вченою радою філософського факультету
Прикарпатського університету імені Василя Стефаника
Протокол № 10 від 30 червня 2010 р.

Рецензенти:

Возняк С.М.,
д. філос.н., проф. кафедри філософії
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника;

Гнатюк Я.С.,
к.філос.н., доцент кафедри філософії
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника;

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Навчально-тематичний план дисципліни	7
Програма та короткий зміст лекційного курсу	8
Організація семінарських занять та самостійної роботи студентів	13
Рекомендації до написання реферату	32
Контроль та оцінювання знань студентів	33
Питання для підсумкового контролю знань	36
Перелік основної навчально-методичної літератури	38

Пятківський Р.О.

П 99 Методичні рекомендації до курсу “Проблема людини в українській філософії”. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2010. – 40 с.

“Проблема людини в українській філософії” – навчальна дисципліна, яку у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника вивчають студенти напряму 0301 – “Філософія”. Дані рекомендації містять авторську програму та методичну інформацію, покликану допомогти студентам успішно засвоїти курс. Пропоноване видання може зацікавити також викладачів, студентів інших гуманітарних спеціальностей та всіх небайдужих до тем і здобутків вітчизняної філософії.

УДК 168.522:1(091)(477)

ББК 87.216(4Укр)

© Пятківський Р.О., 2010

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Духовне відродження та розвиток нації – складний та багатоступеневий процес, який потребує введення енергії кожного представника нації в річище суспільної активності. Передумовою цього процесу є утвердження національної самосвідомості, яка формується передусім завдяки освоєнню національних цінностей й традицій народу, здобутків його духовної культури. Пізнання історії своєї духовності є одним із засобів консолідації та самоствердження українського народу, засобом самовдосконалення та самореалізації кожного українця. Ось чому знайомство молоді із українською теоретичною гуманістикою має важливе світоглядне і практичне значення.

Мета викладання дисципліни “Проблема людини в українській філософії” – поглибити знання студентів з історії філософської думки України, її етноментальних особливостей, ключовими з яких є людинознавчий, гуманістичний, екзистенціальний характер.

Завдання вивчення дисципліни:

- проаналізувати антропоцентризм як особливість української філософії та його вияви в українській духовній культурі;
- розглянути основні українські антропологічні парадигми;
- простежити філософсько-людинознавчі пошуки вітчизняних мислителів, зокрема їхнє бачення української гуманістичної перспективи;
- охарактеризувати антропологічний зміст “філософії серця” як своєрідного виразу українського світоглядного характеру.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати:

- які антропологічні константи притаманні українській філософії;
- основні періоди розвитку філософії людини в Україні;
- зміст основних антропологічних вчень вітчизняних мислителів.

По завершенні курсу студент повинен вміти:

- давати характеристику людинознавчим концепціям українських мислителів на основі знання їхніх творів;
- порівняти людинознавчі вчення українських філософів між собою, із антропологічними моделями зарубіжної філософії, виділяючи загальне та особливе в їхньому змісті;

– усвідомлено застосовувати набуті знання у власній цілеспрямованій, активній діяльності, спрямованій на зміну, розвиток, збереження умов суспільного та індивідуального життя.

Послідовність і зміст тем, визначених навчально-тематичним планом, забезпечують логічно впорядковане вивчення дисципліни. Основні питання курсу розкриваються на лекціях, після чого закріплюються та поглиблюються на семінарських заняттях та в результаті самостійної роботи студентів.

Мета проведення лекцій – ознайомити студентів з особливостями розвитку філософсько-антропологічної проблематики в Україні, розкрити зміст основних людинознавчих концепцій та ідей українських мислителів; розглянути проблему людини в контексті української культури у хронологічній послідовності через висвітлення поглядів найголовніших її представників.

У результаті проведення лекцій студенти повинні знати:

- особливості та етапи розвитку філософсько-антропологічної проблематики в Україні;
- зміст основних понять та категорій курсу;
- особливості розв’язання проблеми людини у творчості основних представників української філософії.

вміти:

- пояснити причини домінування людинознавчої проблематики в українській філософії;
- аналізувати основні українські парадигми філософії людини;
- оцінити внесок вчень українських мислителів у теоретичне розв’язання основних людинознавчих питань.

Мета проведення семінарських занять – поглибити знання студентів з курсу “Проблема людини в українській філософії” шляхом опрацювання джерел, наукової та навчальної літератури, виконання спеціальних залікових завдань.

У результаті проведення семінарських занять студенти повинні знати:

- характер та зміст людинознавчих концепцій українських мислителів по їхнім основним творам;
- ключові наукові та навчальні праці з курсу.

вміти:

- показати місце проблеми людини у системі української філософії;

- характеризувати філософсько-люднознавчі пошуки українських мислителів;
- встановити специфіку та теоретичну новизну філософських вчень вітчизняних мислителів, присвячених питанням сутності людини та проблемам її буття;
- працювати з джерелами, спеціальною та методичною науковою літературою по курсу;
- користуватись категоріальним та понятійним апаратом курсу;
- застосовувати отримані знання у власній науковій діяльності та житті загалом.

Програма та методичні рекомендації з навчальної дисципліни “Проблема людини в українській філософії” адресовані насамперед студентам філософського факультету, які вже раніше системно вивчали історію філософії України. Вони покликані допомогти майбутнім спеціалістам розібратися зі змістом основних підходів до розв’язання проблеми людини в українській філософії, організувати їхню роботу з метою здобуття хорошого й корисного результату. Одночасно підготовлені матеріали стануть у нагоді й тим, хто бажає самостійно здобути чи поглибити знання з української філософії, долучитись до збереження і розитку вітчизняної духовної традиції.

Автор методичних рекомендацій висловлює глибоку шану та подяку своєму вчителю, професору Возняку С.М., який першим викладав курс “Проблема людини в українській філософії” у Прикарпатському національному університеті.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, відведених на			
		Разом	Лекції	Практичні (семінарські), лабораторні заняття	Самост. роботу
Змістовий модуль №1.					
1.	Українська філософія як теоретична гуманістика	8	2	2	4
2.	Людина як проблема у філософуваннях давньо-руських любомудрів	8	2	2	4
3.	Ренесансне розуміння людини в українській філософії XV – початку XVII століть	9	3	2	4
4.	Просвітницький ідеал людини в українській філософії другої половини XVII – XVIII століть	13	3	4	6
Змістовий модуль №2.					
9.	Людина в українській “академічній” філософії XIX століття	6	2	-	4
10.	Антропоцентризм філософії українського романтизму	8	2	4	4
11.	Проблема людини у філософських поглядах українських мислителів останньої чверті XIX – першої третини XX століть	10	2	2	6
12.	Новітні українські антропологічні теорії	8	2	2	4
Всього впродовж курсу		108	18	18	36

ПРОГРАМА ТА КОРОТКИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Тема 1. Українська філософія як теоретична гуманістика

Український народний світогляд як підвалина української філософії. Антропологічні константи українського буденного та теоретичного світоглядів. Українська світоглядна модель людини як синтез східних та західних світоглядних компонентів.

Людинознавчий, екзистенціальний, етико-гуманістичний характер української філософії. Українські філософські вчення як відповідь на питання людського існування. Головні питання філософської україністики – “людина та її доля, людське життя та його сенс” (І. Мірчук). Кордоцентризм як риса української духовності та філософського людиноцентризму. Ірраціональне та раціональне в українській філософській гуманістиці.

Тяглисть традиції гуманістичного мислення в Україні. Історичні етапи осмислення проблеми людини в українській філософії та основні антропологічні парадигми.

Українське історико-філософське людинознавство як теоретична і практична наука, її предмет та функції. Методи дослідження вітчизняної філософської антропології: трансцендентальний, феноменологічний, герменевтичний, історичний, соціологічний критико-ідеологічний, кросскультурний. Основні поняття української філософської антропології.

Джерела української філософії людини. Витоки уявлень про людину, її духовний світ та життєве призначення у праукраїнському світогляді. Роль слов'янської міфології і землеробського способу життя у формуванні образу людини. Вплив прийняття християнства на зміну розуміння сутності і призначення людини в українському теоретичному світогляді. Філософський аспект специфіки української релігійності.

Тема 2. Людина як проблема у філософуваннях давньоруських любоводів

Особливості тлумачення людини філософами Київської Русі. Відношення “людина – Бог” як парадигма давньоруської філософської думки. Закладення киеворуськими мислителями традиції пріоритетності смисложиттєвих, людинознавчих проблем в українській філософській думці.

Онтологічна сутність людини. Концепція “внутрішньої людини” – носія морально-духовних якостей. Святість як земне втілення

морального ідеалу поведінки. Концепція “практичного гуманізму” в киеворуській культурі. “Любомудріє” як спосіб і оцінка людського життя. Погляди на мудрість та одкровення, співвідношення розуму та віри в житті людини.

Людина – синтез індивідуально-особистісного й колективного (“соборного”) начал.

Релігійна антропологія в давньоруській історіософії. Осмислення киеворуськими книжниками місця людини в історії (Іларіон Київський, “Повість минулих літ” тощо).

Тема 3. Ренесансне розуміння людини в українській філософії XV – початку XVII століть

Особливості тлумачення людини у гуманістичних вченнях доби Відродження. Утвердження антропоцентричної орієнтації у філософській думці України. Людиноцентризм як основна риса епохи і підґрунтя формування української національної самосвідомості.

Поширення передренесансних ідей на території України з кінця XV століття. Ісихазм як релігійно-антропологічне джерело вітчизняної філософії. Раціоналістичні антропологічні тенденції у діяльності “ожидовілих”.

Ідеал самовладної людини як нового типу особистості у філософії українських гуманістів XV–XVI століть (Ю.Дрогобич, П.Русин, С.Оріховський-Роксолан). Людина і суспільство у філософії С.Оріховського-Роксолана.

Природа людини у вченнях діячів братств та Острозького освітньо-культурного осередку. (І. Копинський, К.-Т.Ставровецький, К.Сакович, Л. Зизаній, І. Вишенський та інші). Ідея цілісної людини, пошук гармонії божественного і природного, духовного і тілесного начал. Людина як центральна ланка космічного буття.

Орієнтація українських ренесансних філософів на “духовну” людину та пошук шляхів її вдосконалення. Значення освіти і морального виховання. Самопізнання людини – умова її повноправного земного життя та душевного здоров'я. Людина в дзеркалі душі. Вчення про свободу як складова української філософської антропології доби Ренесансу.

Ідея “внутрішньої” людини як початок самовиявлення української духовної самобутності. “Активістська” (Ю.Рогатинець) та “споглядальна” (І. Вишенський) концепції способу життя людини. Патріотизм та ідея громадянського гуманізму.

Тема 4. Просвітницький ідеал людини в українській філософії другої половини XVII – XVIII століть

Відношення “людина – Всесвіт” як вісь просвітницької парадигми української філософії другої половини XVII – XVIII століть. Взаємозв’язок “мікрокосмосу” (людини) і “макрокосмосу” (Всесвіту). Визнання цінності індивідуального, тілесно-духовного, земного буття людини. Раціоналізм та кордоцентризм філософського мислення.

Філософія людини у курсах викладачів Києво-Могилянської академії (П. Могила, І. Гізель, Й. Кононович-Горбацький, Г. Кониський, Л. Баранович, Ф. Прокопович та інші). Ідея гармонійної єдності духовного і тілесного в людині. Роль розуму в житті людини. Моральний світ людини та діяльнісна концепція його вдосконалення. Благо як мета людського життя. Ідеї гуманізму та концепція “просвіченого абсолютизму” (Т. Прокопович).

Г. Сковорода про філософію як науку “істинного життя”. Християнська антропологія Г. Сковороди. Людина як “мікрокосмос” у вченні про “три світи і дві натури”. Проблема соціального зла та шляхів його подолання. Сутність та складові щастя людини: ідеї самопізнання, “сродної праці”, “нерівної рівності” тощо. Кордоцентризм філософії Г. Сковороди: ідея “серця” як основи духовного життя людини. Етичні та педагогічні погляди Г. Сковороди. Теорія “природнього” виховання.

Тема 5. Людина в українській “академічній” філософії XIX століття

Просвітницький ідеал людини та суспільства у філософсько-соціологічних поглядах І. Шада, В. Каразіна, П. Лодія, Я. Козельського. Теорія суспільного договору та проблема свободи людини.

Плюралізм філософських течій та ідей в XIX столітті, їх вплив на розвиток людинознавчих студій в Україні.

Проблема людини у системах “панпсихізму” О. Козлова, “синехологічного спиритуалізму” О. Гілярова, “монодуалізму” М. Грота, психофізиці В. Зеньківського. О. Новицький та П. Ліницький про місце філософії в житті людини. О. Потебня про роль мови у людському та суспільному бутті. Теорія прав людини Б. Кістяківського.

Тема 6. Антропоцентризм філософії українського романтизму

Національна самосвідомість як домінуюча особливість людини у філософії романтизму. Проблема людини і нації у творчості діячів Кирило-Мефодієвського братства. Звернення романтиків до українського духу через внутрішній світ людини. М. Костомаров про особливості українського національного характеру. Вчення про суперечливість людської сутності у “хутірській філософії” П. Куліша. Антропоцентризм філософського світогляду Т. Шевченка.

Релігійно-ідеалістична концепція людини М. Гоголя. Вчення про людську душу та душевне здоров’я. Ідея “воскресіння” душі людини. Самопізнання людини – умова перемоги добра у світі. Людина і суспільство.

Вчення П. Юркевича про “серце” як центр фізичного і духовного життя людини, гарант її цілісності та особистісного “Я”. Співвідношення “серця” і розуму, віри і знання. Ідея “загального добра” як основа морального життя людини та світу. Феномен П. Юркевича в історії українського людинознавства.

Тема 7. Проблема людини у філософських поглядах українських мислителів останньої чверті XIX – першої третини XX століть

Людиноцентричний зміст творчих пошуків українських інтелектуалів другої половини XIX – початку XX століть у сфері смислів суспільного буття. Проблема “людина – суспільство”, “людина – нація” як філософсько-антропологічна парадигма періоду. Обґрунтування смислу української ідеї для людини. Проблема єдності національного та загальнолюдського у людині, співвідношення національного та соціального аспектів у індивідуальному та соціальному бутті. Свобода та справедливість як орієнтири українського людиноцентризму.

Раціоналістично-позитивістське тлумачення людини у філософському світогляді М. Драгоманова та М. Грушевського. Примат соціального над національним у бутті людини та суспільства. Людина як планетне явище у теоріях С. Подолинського та В. Вернадського.

Екзистенційний характер філософських поглядів І. Франка та Лесі Українки. Проблема щастя людини. Людина як суб’єкт загальнолюдського та національного поступу. Філософія соціальної дії І. Франка. Образ національного лідера. Етика “конкордизму” та екзистенційний проект В. Винниченка.

Визнання пріоритетності національного перед соціальним у світоглядних орієнтаціях Т. Зіньківського, Д. Донцова, М. Сціборського, Є. Маланюка, Ю. Липи та інших.

Волонтаризм філософсько-антропологічних вчень Д. Донцова та В. Липинського. Політизація сутності людини. Питання національної еліти та громадянської позиції.

Тема 8. Новітні українські антропологічні теорії

Особливості розробки проблеми людини в українській філософії ХХ – початку ХХІ століть.

Характерологія українців у філософській творчості Д. Чижевського, І. Мірчука, В. Яніва. Концепція “загубленої української людини” М. Шлемкевича. Питання буття людини та сенсу її життя у персоналістичній філософії О. Кульчицького. Теорія формування психіки української людини.

Розробка проблем філософської гуманістики в сучасній українській філософії (П. Копнін, В. Шинкарук, І. Бичко, С. Возняк, О. Яценко, В. Іванов та інші). Проблеми і перспективи філософської антропології в Україні.

ОРГАНІЗАЦІЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема №1. Українська філософія як теоретична гуманістика (2 години)

Мета: проаналізувати етноментальні особливості та джерела філософсько-антропологічної думки України.

План

1. Антропоцентризм в системі особливостей української філософії.
2. Відображення у міфологічному світогляді праукраїнців уявлень про людину та її місце у світі.
3. Світоглядний вплив прийняття християнства на розуміння сутності людини та її життєвого призначення.
4. Основні етапи осмислення проблеми людини в українській філософії.

Основні поняття теми: антеїзм, антропоцентризм, екзистенціальність, індивідуалізм, кордоцентризм, міфологічний світогляд, філософська антропологія.

Питання для самоконтролю та творчого осмислення:

Які цінності домінують в українському світогляді та українській філософській традиції?

Чому людина і її доля, людське життя та його сенс стали головними об'єктами осмислення у філософській україністиці?

Які антропологічні особливості притаманні українській філософії?

Чим можна пояснити антеїзм, кордоцентризм, індивідуалізм та екзистенціальність українського національного характеру?

В чому полягає антропологічний зміст українського кордоцентризму?

Українська світоглядна модель людини тяжіє до східного чи західного філософських типів? Відповідь обґрунтуйте.

Як слов'янська міфологія і землеробський спосіб життя вплинули на формування образу людини в українському народному світогляді?

Як прийняття християнства змінило погляди наших пращурів на людину і вплинуло на формування людиноцентричного характеру української філософії?

Християнство збільшило чи обмежило свободу людини? Відповідь обґрунтуйте.

Чому, на Вашу думку, християнство порівняно легко прижилося на українських землях і стало невід'ємною частиною українського буденного та теоретичного світоглядів?

Що, на Вашу думку, дає підставу окремим дослідникам стверджувати, що український людиноцентризм базується на християнській філософській антропології?

Назвіть основні етапи трансформації поняття гуманізму та провідні парадигми осмислення людини в історії української філософії.

Які особливості української філософії дозволяють говорити про тяглість традиції гуманістичного мислення в Україні?

У чому полягають здобутки і вади українського гуманізму?

Теми доповідей і рефератів:

1. Методологічні проблеми української філософської антропології.
2. Соціокультурний контекст розвитку філософської гуманістики в Україні.
3. Домінанти людиноцентризму в українській культурі мислення.
4. Розвиток національної культури в контексті людиноцентричного світогляду українців.
5. Кордоцентризм як вияв людинознавчого характеру української філософії.
6. Кордоцентрична традиція в українській філософській антропології.
7. Естетизм як риса українського людиноцентризму.
8. Передумови вітчизняного філософсько-гуманістичного мислення.
9. Людина у міфологічному світогляді давніх слов'ян.

Література:

Булашев Г. Український народ в своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К., 1992.

Возняк С. Духовні цінності в структурі світоглядних орієнтацій українського народу // Духовні цінності українського народу. – К. – Івано-Франківськ, 1999.

Возняк С. Людина у спектрі філософської україністики // Галицько-буковинський хронограф: Гуманітарний альманах. – Івано-Франківськ – Чернівці, 1997. – № 1.

Возняк С. Людина як цінність: філософсько-українознавчий аспект // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – Івано-Франківськ, 1999. – Вип. 1.

Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003.

Гнатюк Я. Інтелектуальна ідентичність української філософії і принципи кордоцентризму // Вісник Прикарпатського університету: Філософські і психологічні науки. – Івано-Франківськ, 2005. – Вип. 7.

Гнатюк Я. Український кордоцентризм у конфлікті міфологій та інтерпритацій. – Івано-Франківськ, 2010.

Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.

Закидальський Т. Поняття серця в українській філософській думці // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – № 8.

Левицький І. Світогляд українського народу // Крисаченко В.С. Історія української філософії. Хрестоматія-довідник. – К., 2006.

Історія української філософії: Підручник. – К., 2008.

Огородник І., Огородник В. Історія філософської думки в Україні: Навч. посіб. – К., 1999.

Українська душа. – К., 1992.

Філософія: світ людини. Курс лекцій: Навч. посіб. / В.Табачковський, М. Булатов, Н. Хамітов та ін. – К., 2003. (тема 3).

Чижевський Д. Нариси історії філософії на Україні // Чижевський Д. Філософські твори: у 4т. – К., 2005. – Т.1.

Чижевський Д. До характерології слов'ян. Українці // Чижевський Д. Філософські твори: у 4т. – К., 2005. – Т.2.

Тема № 2. Людина як проблема у філософуваннях давньоруських любомудрів (2 години)

Мета: осмислити антропологічні виміри киеворуської філософської думки, пов'язані з усвідомленням сутності людини, сенсу її буття.

План

1. Особливості осмислення проблеми людини у філософській думці Київоруської доби.
2. Онтологічна сутність людини. Проблема єдності душі і тіла.
3. Проблема пізнання та мудрості людини у філософії Київської Русі. Співвідношення розуму й віри (Клим Смолятич, Кирило Турівський).

4. Погляди на моральний світ людини та її життєве призначення (Данило Заточеник, Володимир Мономах).

5. Людина в контексті історіософських концепцій Київської Русі (Іларіон Київський; “Повість минулих літ” та ін.).

Основні поняття теми: благо, віра, “внутрішня людина”, добродійність, дух, душа, Закон і Благодать, книжник, любомудр, одкровення, святий, теїзм, тіло.

Питання для самоконтролю та творчого осмислення:

Чому вже з творчості киеворуських мислителів можемо говорити про системне формування позиції людиноцентризму в українській філософії?

Чому поняття “внутрішнього”, душевного світобачення стає віссю людиноцентризму в українській філософії та українській духовності загалом?

Прокоментуйте співвідношення понять “серце” і “внутрішня людина”.

Яке місце киеворуський світогляд відводить постаті святого у системі буття?

Розкрийте зміст концепції “гуманістичної практики” як втілення теоретичної позиції людиноцентризму? Яким чином на формування дієвого, “практичного” людиноцентризму вплинуло християнська антропологія?

Теми доповідей і рефератів:

1. Система “людина – Бог – світ” у філософії Київської Русі.
2. Ідеал мудрості в киеворуській культурі.
3. Літературна антропологія Київської Русі.
4. Колективне тлумачення особи в давньоруській філософії.
5. Етичні вчення давньоруських любомудрів.
6. Образ святого як етичний ідеал Київської Русі.
7. Добродійність як ознака моральності людини у давньоруській філософії.
8. Людина як носій киеворуської естетичної свідомості.

Література:

Клим Смолятич. Послання // Історія української філософії: Хрестоматія. / Упоряд М.Кашуба. – Львів, 2004.
Слово Данила Заточеника // Історія філософії України:

Хрестоматія. – К., 1993; Історія української філософії: Хрестоматія. / Упоряд М.Кашуба. – Львів, 2004.

Володимир Мономах. Поучення // Літопис Руський. – К., 1989.

Іларіон Київський. Слово про Закон і Благодать // Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993.

Фрагменти творів Іларіона Київського, Володимира Мономаха, Клима Смолятича, Данила Заточеника та ін. // Крисаченко В.С. Історія української філософії. Хрестоматія-довідник. – К., 2006.

Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003.

Горський В., Вдовина О., Завгородній Ю., Киричок О. Давньоруські любомудри. – К., 2004.

Горський В. Філософские идеи в культуре Киевской Руси. – К., 1988.

Горський В. Біля джерел: Нариси з історії філософської культури України. – К., 2006.

Горський В. Нариси з історії філософської культури Київської Русі. – К., 1993.

Горський В. Філософія в українській культурі. – К., 2001.

Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.

Давньоруське любомудріє: Тексти і контексти. – К., 2006.

Історія української філософії: Підручник. – К., 2008.

Лихачев Д. Человек в литературе Древней Руси. – М., 1970.

Огородник І., Огородник В. Історія філософської думки в Україні: Навч. посіб. – К., 1999.

Тема № 3. Ренесансне розуміння людини в українській філософії XV – початку XVII століть (2 години)

Мета: простежити розвиток гуманістичних ідей у творчості представників “першого українського культурно-національного Відродження” (М.Грушевський).

План

1. Особливості українського філософського гуманізму у світлі європейського Ренесансу. Гуманістичне тлумачення людини у вченнях Ю. Дрогобича та С. Оріховського-Роксолана.

2. Онтологічна сутність людини у вченнях діячів братств та Острозького освітньо-культурного осередку (І. Копинський, К.-Т. Ставровецький, К. Сакович, Л. Зизаній та ін.). Проблема єдності душі і тіла.

3. Ідея повноправного земного життя людини і пошук шляхів осягнення свободи (Віталій з Дубна, І.Копинський, К.Сакович, К.-Т.Ставровецький, Ю.Рогатинець, І.Вишенський). Концепції самопізнання та самовдосконалення людини.

4. Принципи громадянського гуманізму та ідея “суспільного блага” у творчості вітчизняних представників Ренесансу.

Основні поняття теми: антропоцентризм, братства, Відродження, громадянський гуманізм, гуманізм, Ренесанс, самовладна людина, свобода, суспільне благо, щастя.

Питання для самоконтролю та творчого осмислення:

Яким чином перебудовується картина світу у філософському світогляді Ренесансу?

Як розвиток гуманістичних ідей в Україні трансформував принципи філософування?

Назвіть спільні і відмінні риси щодо розуміння людини у мислителів Київської Русі і українських філософів епохи Відродження.

Що, на Вашу думку, дозволило М.Грушевському назвати етап XVI – поч. XVII століть “першим українським культурно-національним Відродженням”?

Чим гуманістично-філософська думка епохи Відродження в Україні відрізняється від західно-європейського гуманізму?

Яким чином український ренесансний людиноцентризм впливав на формування української національної самосвідомості вже з кінця XV століття?

Яке місце українські гуманісти відводять людині у системі буття?

Прокоментуй слова І.Копинського: “Світ цей влаштований не на спокій і не на спочив, а на боротьбу і на рать”. Про які риси ренесансного світосприйняття свідчить їхній зміст?

Чому специфікою українського ренесансу вважають розробку концепції “внутрішньої” людини?

Як реформаційні ідеї вплинули на концепцію “внутрішньої людини” в Україні?

Який шлях духовного оновлення людини є основним у вченнях острозьких книжників?

Що зближає інтерпретацію людини у І.Вишенського з концепцією людини Августина Блаженного?

Теми доповідей і рефератів:

1. Розвиток українського ренесансного людиноцентризму в контексті європейського гуманізму.

2. Християнський ідеал людини в українській ренесансно-гуманістичній етиці.

3. Натуралістична антропологія українського гуманізму.

4. Людиноцентризм творчих пошуків раннях гуманістів в Україні.

5. Концепція досконалого правління С.Оріховського-Роксолана.

6. Теорія природного права С.Оріховського-Роксолана.

7. Українські філософи доби Відродження про роль розуму в упорядкуванні світу та людського життя.

8. Проблема формування духовної особистості в українському філософському мисленні XVI – XVII століть

9. Іntenції людиноцентризму у філософських творах представників українських братств.

10. Вплив реформаційних ідей на формування українського світогляду в епоху Відродження.

11. Вплив реформаційних ідей на тлумачення “внутрішньої” людини в українській філософії XVI – XVIII століть.

12. Людина як самотній суб’єкт самоосвіти у вченнях Острозького культурного-освітнього центру.

13. Ортодоксальна концепція людини І.Вишенського.

Література:

Віталій з Дубна. Діоптра, себто дзеркало або зображення людського життя // Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993.

Станіслав Оріховський-Роксолан. Напучення польському королеві // Українська література XIV-XVI ст. – К., 1988; Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993.;

Касян Сакович. Трактат про душу взагалі // Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993.

Ісаїя Копинський. Алфавіт духовний // Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993.

Кирило-Транквіліон Ставровецький. Про створення неба і землі, видимого цього світу і суцього в ньому // Історія української філософії / Упоряд М. Кашуба. – Львів, 2004.

Вишенський І. Книжка // Українська література XIV-XVI ст. – К., 1988.

Українські гуманісти епохи відродження: Антологія: У 2 ч. – К., 1995.

Фрагменти творів основних представників українського гуманізму // Крисаченко В.С. Історія української філософії. Хрестоматія-довідник. – К., 2006.

Захара І., Кашуба М. та ін. Проблема людини в українській філософії XVI-XVIII ст. – Львів, 1998.

Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні. – К., 2000.

Нічик В. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI – поч. XVII ст.). – К., 1991.

Нічик В., Литвинов В., Стратій Я. Гуманістичні реформаційні ідеї на Україні. – К., 1990.

Паславський І. Проблема людини та її призначення в земному житті // Філософія Відродження на Україні. – К., 1990.

Пашук А. Іван Вишенський – мислитель і борець. – Львів, 1990.

Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003.

Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.

Історія української філософії: Підручник. – К., 2008.

Огородник І., Огородник В. Історія філософської думки в Україні: Навч. посіб. – К., 1999.

Тема № 4. Просвітницький ідеал людини в українській філософії другої половини XVII – XVIII століть (4 години)

Мета: розглянути філософсько-гуманістичне світобачення вітчизняних мислителів епохи Просвітництва.

Основні поняття теми: Києво-Могилянська академія, макрокосмос, мікркосмос, Просвітництво, “сродна праця”, “нерівна рівність”, щастя.

Заняття 1. Проблема людини у вченнях професорів Києво-Могилянської академії

План

1. Людиновимірність філософії викладачів Києво-Могилянської академії (Т.Прокопович, І.Гізель, Г.Кониський та інші). Проблема сутності людини.

2. Морально-етичні координати людського буття у вченнях представників Києво-Могилянської академії.

3. Суспільний ідеал людини у творах киево-могилянців.

Заняття 2. Філософія людини Г.Сковороди.

План

1. Людинознавчий характер філософії Г. Сковороди.

2. Людина як “мікркосмос” у філософії Г. Сковороди. Поняття “істинної людини”.

3. Проблема людського щастя та шляхів його досягнення у філософії Г.Сковороди.

Питання для самоконтролю та творчого осмислення:

Чому у XVII – XVIII століттях формування духовної особистості стає центральною проблемою у вченнях українських філософів?

Які позиції киево-могилянців фіксують наявність у них людиноцентричного філософського світобачення?

Як І.Гізель пояснював роль совісті у житті людини?

Як відображають образ свободи викладачі Києво-Могилянської академії?

Доведіть, що антропологічна концепція Г.Сковороди є складовою його релігійного світобачення.

Сформулюйте екзистенційні аспекти філософії Г.Сковороди.

Що, на Вашу думку, дозволяє деяким дослідникам називати Г. Сковороду філософом “екзистенції серця”?

Яке місце займає “серце” у вченні Г. Сковороди про “три світи і дві натури”?

Сформулюйте основні принципи досягнення щастя Г.Сковороди.

Чому гуманістичні проекти українських просвітників не були повною мірою реалізовані на практиці?

Теми доповідей і рефератів:

1. Християнська антропологія українського бароко.

2. Проблема формування духовної особистості у філософії вчених Києво-Могилянської академії.

3. Антропологічна концепція П. Могили.

4. Теорія людини Т. Прокоповича

5. Гуманістичні міркування І. Гізеля та Й. Кононовича-Горбацького.

6. Ідеал активно мислячої людини у філософії Г. Кониського.

7. Г. Сковорода про місце людини в системі буття.

8. “Філософія серця” Г. Сковороди.

9. Етичні та педагогічні погляди Г.Сковороди.

10. Вчення про свободу як складова української філософської антропології доби Просвітництва.

11. Ідеал людини у соціально-філософських вченнях вітчизняних мислителів-просвітників кінця XVIII – початку XIX століть (І.Шада, В. Каразін, П. Лодій, Я. Козельський та інші).

8

Література:

Г. Сковорода. Діалог. Ім'я ему – Потоп змін // Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993. – С. 240-282.

Г. Сковорода. Розмова, названа Алфавіт, або Буквар миру. Дружня розмова по душевний мир // Історія української філософії / Упоряд М. Кашуба. – Львів, 2004. – С. 187- 192.

Шад Й. Повернення свободи Європі // Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004. – С. 185-187.

Фрагменти творів основних представників філософії Нового часу в Україні // Крисаченко В.С. Історія української філософії. Хрестоматія-довідник. – К., 2006.

Від Вишенського до Сковороди. З історії філософської думки в Україні XVI-XVIII ст.. – К., 1972.

Гнатюк Я. Український кордоцентризм у конфлікті міфологій та інтерпритацій. – Івано-Франківськ, 2010.

Захара І. Академічна філософія України (XVII – перша половина XVIII ст.). – Львів, 2000.

Захара І., Кашуба М. та ін. Проблема людини в українській філософії XVI-XVIII ст. – Львів, 1998.

Нічик В. Філософія в Києво-Могилянській академії // Філософська думка. – 1970. – №1; 1972. – №2-3; 1978. – № 6.

Почапський А. Проблема людини і суспільства у працях філософів Харківського університету першої половини XIX ст. // Філософська думка. – 1980. – № 4.

Романець В. Ідея самопізнання і смислу людського життя у творчості Г.С.Сковороди // Сковорода Григорій. Дослідження, розвідки, матеріали. – К., 1992.

Шевченко І. Сутність людини у працях професорів Києво-Могилянської академії (XVII-XVIII ст.) // Філософська думка. – 2000. – № 5.

Ушкалов І., Марченко О. Нариси з філософії Григорія Сковороди. – Харків, 1993.

Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003.

Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.

Історія української філософії: Підручник. – К., 2008.

Огородник І., Огородник В. Історія філософської думки в Україні: Навч. посіб. – К., 1999.

Тема № 6. Антропоцентризм філософії українського романтизму (4 години)

Мета: розглянути концептуальні ідеї філософської антропології українських романтиків та професорів філософії другої половини XIX століття.

Основні поняття теми: антропоморфізм, душа, кордоцентризм, Романтизм, “серце”, “хутірська” філософія.

Заняття 1. Світ людини у творчості мислителів Кирило-Мефодіївського братства.

План

1. Людиноцентризм як основа українського буття і його національні засади у філософії українського романтизму.
2. Проблема людини у творчості М. Костомарова. Концепція українського національного характеру.
3. Антропоцентризм філософії Т. Шевченка. Людина як суб'єкт історії.
4. Антропологічні ідеї у “хутірській” філософії П. Куліша. Суперечливий дуалізм людської сутності.

Заняття 2. Класичні антропологічні теорії українського романтизму

План

1. Проблема людини та її душі у філософському світогляді М.Гоголя. Проблема соціального зла.
2. Людиноцентризм “філософії серця” П.Юркевича.
3. Філософія мови і антропологія О.Потебні. Вчення про мову та мислення людини як складові індивідуального та соціального буття.

Питання для самоконтролю та творчого осмислення:

Чому в епоху романтизму “філософія серця” стає основою українського людиноцентризму?

Яким чином українська кордоцентрична традиція визначила людиноцентричний зміст національної ідеї в українському романтизмі?

У яких питаннях проявився принциповий людиноцентризм філософії Т. Шевченка?

Яке Т. Шевченко відводив місце релігії у житті людини?

На яких світоглядних засадах формувалася теорія українського духу П. Куліш?

Чому М. Гоголь вважав унікальним і важливим вміння “чути душу” людини?

Яким чином П. Юркевич обґрунтовував зв'язок “серця” людини із визначенням її особистісного “Я”?

Чому П. Юркевич вважав добро метою життєдіяльності людини?

Як, згідно вчення О. Потебні, мова пов'язана із прогресом людини і суспільства?

Які проблеми, поставлені П. Юркевичем і О. Потебнею стали важливим вкладом в психологічну теорію?

Теми доповідей і рефератів:

1. Історична антропологія українського романтизму.
2. М. Костомаров про місце людини в історії.
3. “Філософія життя” Т. Шевченка.
4. Україна як екзистенційний стан буття у філософії Т. Шевченка.
5. Кордоцентрична філософія людини П. Куліша.
6. Людиноцентристське світобачення української культури М. Гоголя.
7. Філософія душі М. Гоголя.
8. Диспут М. Чернишевського та П. Юркевича про підстави буття людини.
9. Моральні критерії життя людини у філософії П. Юркевича.
10. Вплив українського романтизму на російську філософію “срібного віку”.
11. Людина і мова у філософії О. Потебні.

Література:

Фрагменти творів П. Куліша, М. Гоголя, П. Юркевича // Крисаченко В. С. Історія української філософії. Хрестоматія-довідник. – К., 2006.

Костомаров М. Книги Буття українського народу; Дві руські народності // Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993.

Скуратівський В. Микола Костомаров // Сучасність. – 1992. – № 9.
Куліш П. Зазивний лист до української інтелігенції // Куліш П. Твори: В 2 т. – К., 1998. – Т. 1.

Куліш П. Листи з хутора // Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.

Куліш П. “Дума про найвищий дар”, “Піонер”, “Троє схотінок”, “До рідного народу” та ін. // Куліш П. Твори: В 2 т. – К., 1998. – Т. 1.

Нахлік Є. Пантелеймон Куліш // Куліш П. Твори: В 2 т. – К., 1998. – Т. 1.

Скринник М. Пантелеймон Куліш як речник консервативної духовної традиції в Україні // Сучасність. – 2001. – № 5.

Франко І. Хуторна поезія П. А. Куліша // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К. 1980. – Т. 26.

Чижевський Д. П. О. Куліш – український філософ серця // Чижевський Д. Філософські твори: У 4 т. – К., 2005. – Т. 2.

Шевченко Т. Кобзар. – К., 1982.

Забужко О. Шевченків міф України. – К., 1997.

Чижевський Д. До світогляду Т. Шевченка // Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993.

Гоголь М. Вибрані місця з листування з друзями // Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.

Грабович Г. Гоголь і міф України // Сучасність. – 1994. – № 9, 10.

Попович М. Микола Гоголь. – К., 1989.

Юркевич П. Вибране. – К., 1993.

Вільчинська С. Антропологічні розвідки П. Юркевича та С. К'єркегора: аналогії і паралелі // Філософська думка. – 1999. – № 3.

Пітч Роланд. Найголовніші елементи філософії П. Д. Юркевича // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – № 2.

Чижевський Д. Нарис з історії філософії на Україні // Чижевський Д. Філософські твори: У 4 т. – К., 2005. – Т. 1.

Гнатюк Я. Український кордоцентризм у конфлікті міфологій та інтерпретацій. – Івано-Франківськ, 2010.

Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003.

Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.

Історія української філософії: Підручник. – К., 2008.

Огородник І., Огородник В. Історія філософської думки в Україні: Навч. посіб. – К., 1999.

Тема №7. Проблема людини у філософських поглядах українських мислителів останньої чверті XIX – першої третини XX століть (2 години)

Мета: проаналізувати людиноцентричні підстави філософії речників української національної ідеї та її основні здобутки.

План

1. Аналітика існування людини у філософії І. Франка.
2. Екзистенційний характер філософії Лесі Українки.
3. Етична концепція В. Винниченка.
4. Волонтаристина концепція людини Д. Донцова.
5. Політична антропологія В. Липинського.

Основні поняття теми: видатна особистість волонтаризм, екзистенціалізм, конкордизм, національна ідея, нація.

Питання для самоконтролю та творчого осмислення:

У чому полягає головна особливість гуманістичних міркувань українських мислителів кінця XIX – перших десятиліть XX століть?

Чим були зумовлені теретичні пошуки діячів української інтелектуальної культури зазначеного періоду у сфері смислів національного буття?

Доведіть, що філософсько-гуманістичне світобачення М. Драгоманова має підкреслено ліберальний характер?

Яку роль людській праці відводив С. Подолинський у природньому та соціальному бутті?

Прокоментуйте переконання Т. Зіньківського про те, що “націоналізм має бути під контролем гуманізму”.

Що дозволяє говорити про екзистенційну спрямованість філософії І. Франка і Лесі Українки?

Сформулюйте принципи методології прийняття життєво-практичних рішень І. Франка.

В чому, на Ваш погляд, полягає своєрідність внеску Лесі Українки у світову традицію розробки проблеми прометеїзму?

Що спільного і відмінного між концепціями “провідника і маси” та “будтеля і народу”?

Порівняйте антропологічні концепції Д. Донцова та Ф. Ніцше?

Порівняйте підстави індивідуального людського буття у Д. Донцова та В. Липинського.

Які вимоги ставить В. Липинський до громадянської позиції?

Які історичні суб'єкти можна зарахувати до цінностей в українській історії?

Як змінюється образ національного лідера в українській політичній антропології останньої чверті XIX – першої третини XX століть? Спробуйте сформулювати відповідну класифікацію типів видатної особи?

Теми доповідей і рефератів:

1. Людиноцентризм як ядро української національної ідеї.
2. М. Драгоманов про загальнолюдське та національне у бутті людини.
3. Філософія праці С. Подолинського.
4. Особа як суб'єкт історичного процесу в історіософії М. Грушевського.
5. Гуманістично-національна концепція Т. Зіньківського.
6. Вчення Т. Зіньківського про інтелігенцію як суб'єкт історії.
7. “Філософія життя” І. Франка.
8. Проблема свободи у філософії І. Франка.
9. Філософія соціальної дії І. Франка.
10. Ідеал національного лідера у філософії І. Франка.
11. Етос людиноцентризму у неоромантичній філософії Лесі Українки.
12. Людиноцентристські відчуття В. Винниченка.
13. Політична антропологія Д. Донцова.
14. Консервативна парадигма людського буття В. Липинського.
15. Концепції видатної особистості та національної еліти в історіософії В. Липинського.
16. Категорії моральності, обов'язку і відповідальності у антропологічних вченнях І. Франка та В. Липинського.

Література:

- Фрагменти творів С. Подолинського, І. Франка, М. Грушевського, В. Липинського // Крисаченко В. С. Історія української філософії. Хрестоматія-довідник. – К., 2006.
- М. Драгоманов, І. Франко // Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993.
- Франко І. Мойсей // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К., 1976. – Т. 5.
- Франко І. Дещо про себе самого // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К., 1981. – Т. 31.

Франко І. Поза межами можливого; Одвертий лист до галицької української молодіж; Що таке поступ; Мислі о еволюції в історії людськості, Наука і її взаємини з працюючими класами // Франко І. Зібрання творів: У 50т. – К., 1986. – Т.45.

Возняк С.М. У пошуках суспільного ідеалу (І. Франко і соціалізм). – Івано-Франківськ, 2007.

Голянич М. Ідея людиновимірності суспільного розвитку у філософських працях І.Франка // Іван Франко і національне та духовне відродження України: Збірник наукових статей. – Івано-Франківськ: Плай, 1997.

Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст: Франківський період. – К., 1992.

Мазепа В. Історіософські ідеї Івана Франка // Київська старовина. – 2000. – № 1, 2, 3.

Пятківський Р.О. Ідея національного лідера у творчості Івана Франка // Іван Франко – соціаліст: минуле і сьогодення. Матеріали науково-практичної конференції... (24 листопада 2006р.) – Івано-Франківськ, 2008.

Леся Українка. Граф фон Ейнзідель, Роберт Брюс // Леся Українка. Зібрання творів: У 12 т. – К., 1975. – Т. 1.

Леся Українка. Державний лад // Леся Українка. Зібрання творів: У 12 т. – К. 1977. – Т. 8.

Бичко А. Леся Українка: Світоглядно-філософський погляд. – К., 2000.

Винниченко В. Морально-етична позиція // Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.

Донцов Д. Націоналізм, Дух нашої давнини // Донцов Д. Твори. – Львів, 2001. – Т.1.

Сосновський М. Дмитро Донцов: Політичний портрет. З історії розвитку ідеології українського націоналізму. – Нью-Йорк – Торонто, 1974.

Липинський В. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму. Писані 1919-1926. – Нью-Йорк, 1954; Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993.

Чижевський Д. В'ячеслав Липинський як філософ історії // Чижевський Д. Філософські твори: У 4т. – К., 2005. – Т.2.

Драгоманов М. “Переднє слово” [до “Громади” 1878р.]; Чудацькі думки про українську національну справу // Драгоманов М. Вибране. – К., 1991.

Франко І. Суспільно-політичні погляди М. Драгоманова // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К., 1986. – Т.45.

Соціально-філософські ідеї Михайла Драгоманова: Збірник наукових праць. – К., 1995.

Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К., 1991.

Будз В.П. Соціально-філософські погляди М. Грушевського: футурологічний аспект. – Івано-Франківськ, 2003.

Пріцак О. Історіософія Михайла Грушевського // Грушевський М. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. – К., 1991. – Т.1.

Зіньківський Т. Молода Україна, її становище і шлях // Писання Трохима Зіньківського. – Львів, 1896. – Кн. 2.

Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003.

Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.

Історія української філософії: Підручник. – К., 2008.

Огородник І., Огородник В. Історія філософської думки в Україні: Навч. посіб. – К., 1999.

Пятківський Р.О. Роль інтелігенції у суспільному житті: українські філософські концепції кінця ХІХ – першої чверті ХХ століть // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – Івано-Франківськ, 2003. – Випуск ІV.

Тема №8. Новітні українські антропологічні теорії (2 години)

Мета: проаналізувати найвизначніші українські філософсько-антропологічні концепції сучасності та їх перспективу.

План

1. Українська характерологія Д. Чижевського, І. Мірчука та І. Лисяка-Рудницького.
2. Філософська інтерпретація української людини М. Шлемкевича.
3. Оптимістичний образ української вдачі у філософії Ю. Липи.
4. Етнопсихологія українця у філософії В. Яніва.
5. Людина та її буття у персоналістичній філософії О. Кульчицького.

Основні поняття теми: етнопсихологія, національна філософія, українська душа, українська психіка.

Питання для самоконтролю та творчого осмислення:

Які особливості у історичному розвитку українського філософського людинознавства підкреслює Д. Чижевський?

Про які основні риси українського народного характеру і світогляду говорить Д. Чижевський?

Як І. Мірчук пов'язує риси українського національного світогляду із особливостями української філософії?

Які (західні чи східні) елементи, на думку І. Лисяка-Рудницького, переважають у національному характері українського народу?

Чим філософсько-антропологічна концепція Ю.Липи відрізняється від позицій решти українських філософів, які осмислювали особливості українського національного характеру та поведінки?

Які ознаки В. Янів зараховує до "соціальних інстинктів українців"?

Які принципи, на думку В. Яніва, повинні лежати в основі національного виховання сучасних українців?

Які чинники, на думку О. Кульчицького, відіграли вирішальну роль у формуванні психіки українця?

Як співвідносяться в людині, на думку О. Кульчицького, її особистісні та національні риси?

Теми доповідей і рефератів:

1. Філософська україністика про взаємообумовленість українського національного характеру та української філософії.

2. Філософія як самовиявлення української духовної самобутності у теорії Д. Чижевського.

3. Християнський антропологізм українського світогляду у філософії Д. Чижевського.

4. Людина і нація у філософії Ю. Липи.

5. В. Янів про українську вдачу та принципи національного виховання.

6. Особистість в українському персоналізмі О.Кульчицького.

7. Розвиток українського теоретичного людинознавства в радянські часи.

8. Проблема людини у Київській світоглядно-антропологічній школі.

9. Філософська гуманістика В. Табачковського.

10. Філософія ноосфери С. Кримського.

11. Методологічні орієнтації сучасної української філософської антропології.

Література:

Фрагменти творів О. Кульчицького, Ю. Липи, І. Мірчука, Є.Маланока, Д.Чижевського, Ю.Вассияна, М.Шлемкевича // Крисаченко В.С. Історія української філософії. Хрестоматія-довідник. – К., 2006.

Енциклопедія українознавства: В 2 т. – Мюнхен, Нью-Йорк, 1949. – Т.1. – Кн.2.

Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. – Мюнхен–Львів, 1995.

Липа Ю. Призначення України. – Львів, 1991.

Українська душа. – К., 1992.

Чижевський Д. Нариси історії філософії на Україні // Чижевський Д. Філософські твори: у 4т. – К., 2005. – Т.1.

Чижевський Д. До характерології слов'ян. Українці // Чижевський Д. Філософські твори: у 4т. – К., 2005. – Т.2.

Шлемкевич М. Загублена українська людина. – К., 1992.

Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. – К., 2006.

Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003.

Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.

Закидальський Т. Досліди в діаспорі над історією української філософії // Філософська і соціологічна думка. – 1994. – № 5-6.

Історія української філософії: Підручник. – К., 2008.

Огородник І., Огородник В. Історія філософської думки в Україні: Навч. посіб. – К., 1999.

Табачковський В. У пошуках невтраченого часу: (Нариси про творчу спадщину українських філософів-шестидесятників). – К., 2002.

Філософські читання пам'яті Павла Копніна. – К., 1996.

РЕКОМЕНДАЦІ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Впродовж вивчення курсу “Проблема людини в українській філософії” студент повинен підготувати не менше одного реферату.

Реферат повинен продемонструвати наявність у його виконавця навичок самостійного аналізу певної теми, вміння розглядати її на основі філософсько-методологічного підходу, формулювати власний погляд з приводу актуальних філософських проблем. Необхідною умовою реферату є логічність, послідовність та аргументованість викладення матеріалу.

Тему реферату студент може вибрати із числа запропонованих у спеціальному списку до семінарських занять або ж запропонувати власну зі сфери філософсько-антропологічної україністики, попередньо узгодивши її з викладачем.

План реферату повинен включати вступ, висновки і 2-3 пункти. Жоден із пунктів не повинен дублювати назву теми, він має відповідати змісту обраної проблеми і логіці її викладу.

За змістом реферат – це перегляд певного кола літературних джерел (не менше 5 назв) з метою виділити основні ідеї та підходи до теми, проаналізувати їх та сформулювати власну позицію.

Реферат передбачає цитування літератури, переказ її основних ідей та положень. В усіх випадках у тексті повинні бути посилання на використані джерела. Відповідно, обов'язковою є наявність в кінці реферату списку використаної та цитованої літератури.

Реферат може бути написаний від руки або надрукованим. Обсяг змістової частини реферату (окрім плану та списку літератури) – 10 сторінок. Іноді зазначені рамки можуть бути змінені, якщо це виправдано змістом реферату. При рукописному виконанні почерк повинен бути чітким та зрозумілим. Реферати, які не прочитуються, повертаються виконавцю.

Реферати повинні носити самостійний характер. Роботи, що дублюють вже наявні реферати або реферати, розміщені на сторінках інтернет-видань, не зараховуються.

Захист реферату здійснюється студентом у формі публічної доповіді на відповідному семінарському занятті (тривалістю до 10 хвилин) або ж, як виняток, оцінюється викладачем після ознайомлення із його змістом заочно.

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

У процесі засвоєння курсу студентами викладач здійснює поточний і підсумковий контроль їхньої діяльності.

Завдання поточного контролю рівня знань студентів – перевірити рівень засвоєння матеріалу окремих тем навчальної дисципліни та вміння застосувати навчальні та дослідницькі навички у процесі навчання.

Поточний контроль здійснюється за трьома напрямки:

1) контроль за системністю роботи студентів та їх активністю на лекційних та практичних (семінарських) заняттях;

2) контроль виконання студентами самостійних (позааудиторних) завдань;

3) контроль рівня засвоєння та творчого застосування знань під час написання контрольних і тестових тематичних завдань по завершених змістових модулів.

Підсумковий контроль знань студентів проводиться у формі заліку наприкінці другої частини семестру, покриваючи навчальний матеріал усіх змістових модулів. Студенту зараховується курс за умови виконання ним усіх проміжних форм поточного контролю (щонайменше на оцінку “задовільно”). При виведенні загальної оцінки студента викладач бере до уваги результати всіх видів поточного контролю знань.

Оцінювання всіх видів поточного і підсумкового контролю диференційоване і проводиться за 100-бальною шкалою ECTS.

Оцінка ECTS	Визначення	Університетська шкала	Національна шкала
A	ВІДМІННО	90-100 відмінно	5 відмінно
B	ДУЖЕ ДОБРЕ	80-89 добре	
C	ДОБРЕ	70-79 добре	3 задовільно
D	ЗАДОВІЛЬНО	60-69 задовільно	
E	ДОСТАТНЬО	50-59 задовільно	2 незадовільно
FX	УМОВНО НЕЗАДОВІЛЬНО	26-49 незадовільно з можливістю повторного складання	
F	БЕЗУМОВНО НЕЗАДОВІЛЬНО	1-25 незадовільно	

Пояснення оцінок ECTS:

Оцінка А "Відмінно" виставляється студенту тоді, коли дані повні відповіді на поставлені питання, коли відчувається глибоке знання теоретичного матеріалу, в повному обсязі викладені головні та допоміжні ідеї та думки, які були закладені в у питаннях, тобто теоретичний курс засвоєний повністю; всі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість їх виконання оцінена кількістю балів, близькою до максимального. Суттєвим моментом у відповідях студента повинні бути зв'язок теорії з практикою, вміння застосовувати теоретичні знання при розв'язанні практичних завдань.

Оцінка В "Дуже добре" – теоретичний курс студентом засвоєний в значній мірі, проте допущені незначні неточності та пропущені окремі пояснення, в основному сформовані необхідні практичні навички роботи з засвоєним матеріалом; всі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінена кількістю балів, наближеною до максимального.

Оцінка С "Добре" – теоретичний курс студентом засвоєний по суті, але допускаються незначні неточності, неповне викладення матеріалу, деякі практичні навички роботи з засвоєним матеріалом сформовані недостатньо, всі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання більшості з них не оцінена максимальною кількістю балів, деякі види завдань виконані з помилками.

Оцінка D "Задовільно" – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, дані відповіді на частину питань, але не менше 75% від повної відповіді, причому у відповідях не було принципових помилок, наявні прогалини не мають суттєвого характеру, необхідні практичні навички роботи з засвоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання завдань виконані, але наявні певні неточності та недоречності, деякі з виконаних завдань містять помилки.

Е "Достатньо" – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, дана відповідь на частину питань, але не менше 60% від повної відповіді, є суттєві неточності та недоречності, порушена послідовність у викладенні програмного матеріалу, є помилки в формулюванні основних теоретичних положень, відчуваються складнощі у вирішенні практичних питань, практичні навички роботи не сформовані, багато з передбачених програмою навчання завдань не виконано, або якість виконання деяких з них оцінені кількістю балів, близькою до мінімального.

FX "Умовно незадовільно" – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, дано правильну відповідь тільки на частину питань (в обсязі менше, ніж 60%), необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програмою навчання завдань не виконані, або їх якість виконання оцінені кількістю балів, близькою до мінімального. При додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань.

F "Безумовно незадовільно" – теоретичний зміст курсу не засвоєний, необхідні практичні навички роботи не сформовані, усі виконані завдання містять грубі принципові помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до будь-якого значимого підвищення якості виконання навчальних завдань.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

Змістовий модуль 1

1. Українське історико-філософське людинознавство як теоретична і практична наука, її предмет, методи та функції.
2. Антропоцентризм в системі особливостей українського світогляду та філософії.
3. Кордоцентрична традиція в українській філософській антропології.
4. Історичні етапи осмислення проблеми людини в українській філософії.
5. Уявлення про людину і світ у праукраїнському міфологічному світогляді.
6. Світоглядний вплив християнства на розуміння сутності людини та її життєвого призначення.
7. Особливості осмислення проблеми людини у давньоруській філософії.
8. Онтологічна та соціальна сутність людини у філософській думці Київської Русі.
9. Концепція “внутрішньої людини” та етичні ідеали давньоруських любоводів.
10. Людина в контексті історіософських концепцій Київської Русі
11. Гуманістичне тлумачення людини у філософії Ю. Дрогобича, П. Русина та С. Оріховського-Роксолана.
12. Онтологічна сутність людини у вченнях діячів братств та Острозького освітньо-культурного осередку.
13. Концепції самопізнання та самовдосконалення людини в українській філософії XV – початку XVII століть. Роль розуму в упорядкуванні світу та людського життя.
14. Людиновимірність філософії викладачів Києво-Могилянської академії Проблема сутності людини.
15. Морально-етичні координати людського буття у вченнях представників Києво-Могилянської академії. Суспільний ідеал людини.
16. Філософська наука про людину Г.Сковороди.
17. Проблема щастя людини у філософії Г.Сковороди.
18. Ідеал людини у соціально-філософських вченнях просвітників в Україні кінця XVIII – початку XIX століть (І. Шад, В. Каразін, П. Лодій, Я. Козельський).

Змістовий модуль 2

19. Особливості та основні підходи вивчення людини в українській академічній філософії XIX століття.
20. Людиноцентризм як національна засада українського буття у філософії романтизму в Україні.
21. Вчення М.Костомарова про риси українського світогляду та місце людини в історії.
22. Антропологічні ідеї у “хутірській” філософії П. Куліша.
23. Антропоцентризм філософії Т. Шевченка та екзистенційна концепція людини.
24. Проблема людини та її душі у філософії М. Гоголя.
25. Кордоцентрична концепція людини П. Юркевича
26. Вчення О.Потебні про мову, мислення та культуру як складові індивідуального та соціального буття людини.
27. Антропологічний зміст філософії праці С. Подолинського.
28. Раціоналістично-позитивістське тлумачення людини М. Драгомановим. Загальнолюдське та національне у бутті людини.
29. Проблема людини в соціальній філософії та історіософії М. Грушевського.
30. Етико-екзистенційний проект людини В. Винниченка.
31. Вчення Т. Зіньківського про інтелігенцію як суб’єкт українського буття.
32. Проблема людини у філософії І. Франка.
33. Образ людини у неоромантичній філософії Лесі Українки.
34. Проблема “людина – нація” у філософії Д. Донцова.
35. Консервативна парадигма людського буття В. Липинського.
36. Концепція людини у дослідженнях В.Вернадського.
37. Українська характерологія Д.Чижевського та І.Мірчука.
38. Оптимістичний образ української вдачі у філософії Ю.Липи.
39. Етнопсихологія українця у філософії В. Яніва.
40. М.Шлемкевич про історичні типи української людини.
41. Людина та її буття у персоналістичній філософії О. Кульчицького.
42. Розробка проблем філософської гуманістики в сучасній українській філософії.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Список основних джерел:

- Вернадский В. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.
Драгоманов М. Вибране. – К., 1991.
Гоголь М. Собрание сочинений: В 7 т. – М., 1978. – Т.6.
Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К., 1991.
Донцов Д. Твори. – Львів, 2001. – Т.1.
Куліш П. Твори: В 2 т. – К., 1998.
Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. – Мюнхен – Львів, 1995.
Леся Українка. Зібрання творів: У 12 т. – К., 1975.
Липа Ю. Призначення України. – Львів, 1991.
Липинський В. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму. Писані 1919-1926. – Нью-Йорк, 1954.
Лисяк-Рудницький І. Історичні ессе: В 2 т. – К., 1994.
Оріховський С. Твори. – К., 2004.
Писання Трохима Зіньківського. – Львів, 1896. – Кн. 2.
Подолінський С. Вибрані твори. – К., 2000.
Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. – К., 1983.
Українська душа. – К., 1992.
Українська література XIV-XVI ст. – К., 1988.
Українська література XVII ст. – К., 1987.
Українська література XVIII ст. – К., 1983.
Українські гуманісти епохи відродження: Антологія: У 2 ч. – К., 1995.
Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К., 1986. – Т.5, 45.
Чижевський Д. Філософські твори: у 4т. – К., 2005.
Шевченко Т. Кобзар. – К., 1982.
Шлемкевич М. Загублена українська людина. – К., 1992.
Юркевич П. Вибране. – К., 1993.
Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. – К., 2006.

Підручники, навчально-методичні посібники та довідкові видання

- Возняк С., Голянич М., Москаленко Ю. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003.
Гнатюк Я. Методичні рекомендації з української філософії. – Івано-Франківськ, 2007.
Горбач Н. Специфіка української філософії. – Львів, 2006.
Горський В. Історія української філософії: Підручник. – К., 1997.
Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К., 2004.
Енциклопедія українознавства: В 2 т. – Мюнхен, Нью-Йорк, 1949.
Історія української філософії: Підручник. – К., 2008.
Історія філософії України: У 3 т. – К., 1987.
Історія філософії України: Підручник / М. Тарасенко, М. Русин, І. Бичко та ін. – К., 1994.
Історія філософії України: Хрестоматія / Упоряд. М. Тарасенко. – К., 1993.
Історія української філософії: Хрестоматія / Упоряд. М. Кашуба. – Львів, 2004.
Кремінь В. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. – К., 2007.
Крисаченко В.С. Історія української філософії. Хрестоматія-довідник. – К., 2006.
Огородник І., Огородник В. Історія філософської думки в Україні: Навч. посіб. – К., 1999.
Огородник І., Русин М. Українська філософія в іменах. – К., 1997.
Розвиток філософської думки в Україні: Текст лекцій / Ю. Вільчинський та ін. – К., 1994.
Федів Ю., Мозгова Н. Історія української філософії: Навчальний посібник. – К., 2000.
Філософія Відродження на Україні. – К., 1990.
Філософія: світ людини. Курс лекцій: Навч. посіб. / В. Табачковський, М. Булатов, Н. Хамітов та ін. – К., 2003. (тема 3).
Філософська думка в Україні: Бібліографічний словник. – К., 2002.
Чижевський Д. Нариси історії філософії на Україні. – К., 1992.

Навчальне видання

Пятківський Р.О.

Методичні рекомендації до курсу

**“ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ
В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ”**

Підп. до друку 02.12.2010. Формат 60x84/16.

Папір офс. Друк різнографічний. Гарн. Times New Roman.

Умовн. др. арк. 2,33. Наклад 100.

Видавець та виготівник «Симфонія форте»

76019, м. Івано-Франківськ, вул. Крайківського, 2,

тел. (0342) 77-98-92